

E098

EMLÉK
A VESZPRÉMI
CS. ÉS KIR.
HADIKÓRHÁZRÓL
1914-1915

Országos Hadi Muzeumnak
az 1914-15. világháború
emlékére

285
1920

ajánlja

Dr. Óváry Ferenc

orsz. képviselő,
Veszprém város díszpolgára.

A VESZPRÉMI KATONAKÓRHÁZ.

EZ A CSARNOK — mondotta az 1913-iki esztendőben előttünk, egy nemzetközi kongresszusra delegált magyarországi képviselők előtt a hollandi belügyminiszter — a jövő világalakulásnak kütfője. Innét száll világga az Ige, amely az örök békét teremti meg s elmellőzhetővé teszi, hogy a XX. század észlényci a nyerscérőhöz folyamodva akarjanak elintézni felmerült konfliktusokat...

A hágai hatalmas Békepalotának abban a termében mondotta ezt, ahol a «béke»-cár életnagyságú képe fogadja a látogatót. S ime a palota, amelyet a világ minden nemzetének egy utópisztikus, de magasztosan ideális cél megközelítéséért lobogó lelkesedése és törekvése emelt, csődöt mondott s a csaknem egy éve folyó ágyudübbögs és puskaropogás örületcs hangchaoszába belefullad az örök békéről világga bocsájtott gyenge, csábos sziréndal.

Ma is ott vagyunk, ahol évszázadok előtt: az ököl, az erő, a «ki bírja?» járja. Egy szikra s lángbaborul a világ és minden, amit tudás és munka, szorgalmas, előrehaladó törekvés: a kultura emelt és alkotott, martaléka lehet egy buta golyónak, amelynek anyagát: az ólmot, csak véletlen, hogy egy *életet* —oltó s kulturintézményeket romboló golyóvá formálták és nem *életet* —emelő, kulturát terjesztő betűvé.

De ki ér rá ma mindezeket elgondolkozni? A háború véres kardu sötét anygala elszállott országok felett és nemzetek millióit fegyverbe állította. Jött az erő. S rendre kaszabolja azt, aki tegnapi felebarát volt s a kakas egyszeri kukorékolása után ellenfélle lett.

Egy különbség mégis van! Ma, amikor az úgynevezett kulturállamoknál ismét a nyerscérőnek kellett úrrá lennie a sajátosan egymásra sorakozó körülmények folytán, amikor az erkölcsöt akarók és erkölcstelenséget védők állanak egymással szemben, mégsem kerül teljesen sutba minden, ami a fejlettebb kulturáról tanuskodik. Ahány kardot élesítettek s ahány embergyilkot kovácsoltak, annyi emberséges érzülettel egyes messzemenő intézkedések történtek a legdrágább közös kincsünk: Hazánk védelmére, legdrágább egyéni kincsünket: életüket kockáztató embertársaink sérüléseinek meggyógyíthatására. S ez az, ami a mai harcokat megkülönbözteti a régi idők háborúitól. Barbár népek önmaguk pusztították el harc képtelenné vált társaikat; kulturáknél a harc képtelenné lett ellenséges katona is megszűnt ellenfél lenni s abban is az embertársat, az én Istenem velem egy teremtményét kell látni. Amikor tehát a háború tömeggyilkolására készül egy-egy kulturnemzet, ugyanakkor előkészületeket tesz a háború nyomában fakadó mindenféle szenvedés enyhítésére és gyógyítására. Nem kicsinyelhető le legkevésbé sem az a szerep, amelyet csak tisztára a kulturával kifejlődött emberséges juttat haderóknak — a Vörös Kereszt jelvénye alatt — akár a harcmezőn, akár itthonmaradottan működő tagjainak.

Jelen sorainkban éppen az a feladatunk, hogy rövid általános vonásokban ismertessük a veszprémi katonakórházat, annak felállítását, szervezetét és működését. Talán teljesen érdekel nélkül haladnánk el

különben ezen fontos intézmény mellett, annyit tudván csupán, hogy ápolnak itt városunkban néhány nehéz sebesültet. Pedig figyelmet és érdeklődést érdemel a kórház, amely nem egy hősi polgártársunkat mentett meg az életnek, hogy a békében odaadó munkálkodással dolgozhasson közre a Haza felvirágoztatására és a nemzet kiépítésére.

Miként mindenre, úgy a katonakórházi intézményre is a legpontosabban kidolgozott tervezet fekszik el az illetékes katonai hatóságoknál. E tervezetet természetesen béke idején dolgozzák ki, mindenféle eshetőségre számítva. Így Veszprém városában egy 200 beteg befogadására képes kórház felállítása volt tervezve, amelynek parancsnokául Zuber György dr. nyug. állománybeli ezredorvos volt kizemelve. A kórház helyéül a kereskedelmi- és polgári iskolát meg a kegyesrendi gymnasium épületét jelölte ki az a katonai bizottság, amely évekkel ezelőtt a városba e célból kiszállott. Ez a bizottság pontos tervezetet készített, becsatolva a kórházi célra alkalmasnak talált épületek terveit, léptékkel-mértékkel és az egyes termek, helyiségek rendeltetésének megjelölésével egyetemben. Szerződést kötött a szükségelt átalakításokra vonatkozólag stb. stb., úgy, hogy a mozgósítás elrendelése után egyszerűen a kész, felfekvő terv gyakorlati keresztülhajtása lett volna tulajdonképpen a feladat. És hogy milyen mindenre kiterjedő volt ez a mozgósítási terv, azt abból is megítélhetjük, hogy nem csupán azt adta meg a legpontosabban, hogy a kórházberendezési munkálatokból mi történjék ma és mi holnap, végig, naplószerűen a teljes működésbe helyezésig, hanem kiterjedt arra is, hogy pl. a parancsnokság hol, kiknél tegyen látogatást. Betegek elhalálása esetére az egyházközségek lelkeszeivel előre megkötött díjazási megállapodás volt mellékelve. Világos, hogy meg volt benne állapítva a szükségelt orvosi és tisztí létszám is. Nem csupán a létszám, hanem az egyének is. Eszerint 5 volt a tisztek száma. Az irodaszemélyzet: 1 számvivő-altiszt s kívül 8 altiszt és 42 közember. Ezekből került ki az ápolószemélyzet is, számszerint 32. Természetes, közelebbben megjelölve, hogy honnét, mely csapatokból, illetve, mely állandó katonakórháztól állítandó elő a szükséges számú katona. Csatolva volt a mozgósítási tervhez a sokféle nyilatkozaton, szerződésen, megállapodáson kívül mindenféle ügykezeléshez szükséges iratnak mintája, nyugta, pénzfelvételre az adóhivatalhoz stb. stb. Azután intézkedés arra, hogy orvosi eszközök, gyógyszerek, mundérok stb. honnét és milyen mennyiségben vannak a veszprémi kórház számára fenntartva. Nemkülönbön utasítás a napi-parancsokra satöbbire.

Meg kell hagyni, hogy ennyi mindenféle utasítás dacára sem könnyű feladat egy ilyen fontos intézménynek a felállítása, szervezése, az ápolószemélyek kioktatása, kiképzése s magának a tartalékból bevonult — és ha mindjárt esetleg ugyanabból a munkakörből is, de a katonakórházi szolgálatban többé-kevésbé járatlan tisztí- és orvosi karnak a szolgálatba való begyakorlása, bedolgozása. De minden pontosan ment. Az eskü szentsége, a köteletségérzet és a magyar becsület tisztító és katonától egyformán megkövetelte a teljes odaadást, a megnehezült időben hivatásának és rendeltetésének precíz betöltését. És nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a kórház felállítására vonatkozó mozgósítási terv megvalósítása igen jó kezekbe volt letéve. A kórházparancsnok kitűnő szervező és adminisztráló képességű, akinek szemé előtt — akár egyéni kellemetlenségeken át is — csak egy lebegett: a hős sebesültek minél kényelmesebb s egészségük mielőbbi helyreállítását biztosító elhelyezése. Vaskezekkel fogott hozzá a terv megvalósításához, aminek nagy gyakorlati érzékről tanuskodó egyéni képességei a munka tökéletességét biztosították.

Jóllehet nem kívánunk jelen sorainkban részletesebb bírálatot mondani, meg kell állapítanunk, hogy a szolgálati érdekből és a sebesültek érdekében követett törekvését, különösen kezdetben, nem értette át mindenki. Olyan nehézségek merültek fel ezáltal, hogy azok bizony a Hazáért és miértünk harchament megsebesültek bizonyos rovására voltak. Azonban a parancsnokság energiája az akadályokat

legyőzte és a kezdetben nehézséget támasztókat is jobb belátásra bírta, amikor ezek is hozzásegítettek a sebesülteknek minél megfelelőbben történő elhelyeztetéséhez.

A kórház alakítási munkát a tervezetnek megfelelőleg a harmadik mozgósítási napon kezdődött meg. A kereskedelmi iskola szutterén-helyiségeiben kőművesek konyhatűzhelyet építettek, amelyen 300 embernek főzhetni. Fürdőszobát csináltak hat káddal. Vízmelegítőt, vízkiszívót, vízvezetékét több helyen újonnan kellett bevezetni. Az itteni fűrést, kalapácsolást, a földszinti és emeleti osztályok, szertárak és egyéb helyiségek berendezésének kirakása, aztán a termék felszűrolása, kitisztítása, fertőtlenítése egészítette ki. Villanyvilágítás bevezetése, házi telefon s egyéb nélkülözhetetlen dolgok. Fokról-fokra mehetett csak minden, mert eredetileg a 7. honvéd ágyusezred irodái költöztek be ideiglenesen, a mozgósítási tervszerint később kórházi célokra szolgáló helyiségekbe. Mikor aztán minden rendben volt, meghozták a társzekeret a vas ágyvázakat, a tervezetben megjelölt helyről és időben. Másünnét kerültek elő a szalmazsákok és fejtálcák. Ezeket a kirendelt katonaság megtömték rekvirált szalmazsákkal. A lepedők nagy-nagy ládákban vasuton jöttek s az évekkel ezelőtt meghatározott mozgósítási napon pontosan megérkeztek. Távoli városból kocsikon hozták szuronyos bakák őrizete mellett az orvosi műszereket, apró berendezési cikkeket, a jó lsten tudná elősorolni egyenként őket. Aztán megint ládák jöttek: apró súlyok, mérlegek, osztókanalak, medicinás flaskák orvossággal és a jó öreg Galenus barátunk elcsodálkozott volna, hogy honnét a föld gyomrából kerülnek elő az ő jó gyógyszerei. Mindmennyi pontos súly szerint és mennyiségben, ahogy az évtized előtt ki volt dolgozva. Aztán mündérok az ápolóknak, hordágyak, mankók, kötszerek és tessék elképzelni egy pompásan felszerelt műtőtermet, patikát, kórházat, konyhát, fürdőt, annak minden kelléke a legkisebbtől a legnagyobbig. Mintha egy láthatatlan kéz húzná, tolná, rendezné: egyszerre csak — ill a berek, ring a nád — az iskola eltűnt s egy pompásan berendezett kórház állott helyében.

A kertben padok, székek, ahol majd sebesültek pihennek. A kapuk mellé silbak került, aki a látogatókat útbaigazítja. A bejárat felett a kétnyelvű tábla:

K. U. K. RESERVEPITAL	CSÁSZ. ÉS KIR. TARTALÉKKÓRHÁZ
--------------------------	----------------------------------

A homlokzaton vöröskeresztes fehér zászló leng és a tervnek megfelelően a 15-ik napon befogadóképes volt, a 26-ikon pedig teljesen készen állott a katonakórház.

A főépületben a kommandánsi iroda, felvételi iroda, gazdasági hivatal, aztán a gazdasági és háztartási helyiségeken kívül pompásan felszerelt operálóterem és egy patika. Aztán 10 betegterem, a torna-csarnokban szintén 4 terem betegeknek, egy szabóműhely és egy cipésműhely. Az ágyak felett fejtáblák a magyar címerrel, ezeken az ágy szám: a diétajelzés (lásd alább), orvosi megjegyzések a betegségről. Minden ágy mellett székből improvizált »hálószekevény«, rajta a beteg ivópohara, köpöcsészéje és később gyöngéd nő kacsók ajándéka: virág, cigaretta stb. A szobák számozva vannak s a folyosókon táblák jelzik, hogy melyiknek mennyi a befogadóképessége, hány beteg fekszik és ki a napos verter.

Amikor a kereskedelmi iskola készen volt, került sor a gimnázium átalakítására. Már ez is megvolt, amikor megjelent a kultuszminiszter rendelete az iskolák megnyitásáról. No hiszen volt futás. Az egyik miniszter kontrakarirozza a másik rendeletét.

— Kórházparancsnokság! helyezz el betegeket a gimnáziumba, mond a mozgósítási tervben a hadügyi kormány. Gimnáziumi igazgatóság! — mond a kultuszminiszter — taníts az iskolában. Affele:

ad kaptam áthatlansági törvényt került elő, amely szerint egyazon időben, egyazon helyen, gyógyítani is, meg diákokat oktatni is nem lehet, s mit volt mit tenni, mivel ügylátszik még sem hallgatnak a muzsák mindenütt a fegyverek csörgése idején, s mivel ismét láthatatlan erők is közreműködtek, a parancsnokság engedett, mert muszáj volt s a gimnáziumban a tanítás megkezdése határozottatott el.

Quid nunc? volt a kérdés. A kórházparancsnok, az állomásparancsnok, a gimn. igazgató, egy műszaki ember és egy a magyarul igen, de németül nem és a németül igen, de magyarul nem beszélők között látható összekötő-kapcsot képező tolmácsgyűlést rögtönöztek a polgármesternél. Minden teketória és formalitás nélkül (elvégre háborúban voltunk) a polgármester kitűnő gyakorlati érzékről tanuskodóan kiadta a jelszót: tessék egy kérvényt diktálni egy írógépnek, én azonnal elintézem, azonnal kiszállunk azon helyekre, amelyek kórháznak alkalmasak lesznek és az állomásparancsnok elrendeli az átköltözést oda, amely alkalmasnak bizonyul. Úgy is lett. Így került 40 ágy az Angolkisasszonyok zárdájába és 40 az Irgalmasnővérekhez. Egyben vállalták mindkét helyen a kincstári díjazással szemben, a betegek ellátását is.

Későbbben parancs érkezett, hogy az eredetileg 200 betegre tervezett kórház felvevő képességét 125-tel, majd újabban 150-nel emelni kell. Előállott megint a kérdés: hogyan? Hosszú purparle indult meg a polgári hatóságon át (amelynek bizonyára legkellemetlenebb volt a több részből tapasztalt huzavona: »szíves készséggel, de» és ez a »de« oly sok helyen volt hallható), míg végre a szemináriumban és a Csizsárik-házban sikerült helyet biztosítani, és a szükségelt s időközben megint felemelt számra szóló kórházat teremteni.

A veszprémi katonakórház tehát 4 részből áll: a törzskórház (kereskedelmi iskola), a második osztályból szeminárium, meg vele kapcsolatban a Csizsárik-ház és ennek két alosztályából: az Angolok és Irgalmasok intézete. Azonkívül a Vörös-Kereszt-Egyesület 60 sebesültet lát el, akik a polgári kórházban nyernek felvételt, de akik — természetesen — szintén az állomás egészségügyi parancsnoksága (kórházparancsnokság) alá tartoznak. A városban tehát 500 sebesült helyezhető el. Ennek megfelelőleg a mozgósítási tervezetben előirányzott kórházi tisztek és legénység száma emelkedett. Az előbbi 15-re, az utóbbi pedig 189-re. Az altisztek száma 7-ről 33-ra emelkedett.

A városi hatóság közbenjöttével a polgárság (egy-egy családok) 417 lábbadozóinak ellátására és elhelyezésére vállalkoztak. Ez az ú. n. magánpótlás volt. Azonban december folyamán felsőbb parancsra a magánápolásba adhatás megszűnt. Szinte hihetetlen, hogy némely községben üdülő katonákkal dolgoztatott a lakásadója és nem részesítették olyan ellátásban, amilyent a harcstérről megtértek megérdemelték volna. Nem Veszprém-ben történt ez, de a közeli községek egyik-másikában. Az újabb rendelet szerint tehát csakis kórházjellegű helyekre adhatók ki, valamint, hogy olyan gyógyultak, akik nem igényelnek már rendes gyógykezelést, az újonnan berendezett üdülő csapattesthez kerülnek, ez azonban független a csapatkórházról és ennek külön parancsnoksága van.

Van egy osztálya a veszprémi kórháznak Balatonfüreden is, amely 125 sebesültet fogadhat be. Itt külön orvos, gazdasági tiszt és ápoló-személyzet működik. Egyébként — ugyanúgy mint a helyi osztályokat — a törzskórház látja el kötszerekkel, gyógyszerekkel.

Azután lábbadozók elhelyezéséről is gondoskodott a kórházparancsnokság. Nevezetesen Ajka, Balatonarács, Enying, Lepsény, Nagyvázsony, Devecser, Varsány, Balatonalmádi, Balatonfüred és Zirczen. Az utóbbi helyen rendszeresen felszerelt kórház van, azonkívül az egyik iskolát is átalakították kórházi célra. Ugyanez van Devecseren és Enyingen.

Az adminisztráció a törzskórházból történik. A kórházparancsnokon kívül 3 gazdasági és egy számvevő tiszt látja el, akik mellé 7 altiszt és 14 írnok van beosztva.

A törzskórháznál eredetileg Normann Ipoly főhadnagy volt a gazdasági tiszt, aki még szeptemberben a harctérre keredzett és helyébe Schwarz Rezső hadnagy került. A személynáriumi osztályhoz Pados Béla főhadnagy osztott be, akinek Pápa felügyeleti tiszté történt áthelyezése után Siekierzynski László főhadnagy, eredetileg a Balatonfüredi osztály gazdasági tisztje, vette át ezt az osztályt. A kórház pénzügyi adminisztrációját Till Rezső számvevő hadnagy végzi. S az egész — a kórház tetemes kibővítése és új fiók felállítása által jelentősen felgyülemlett — katonai és közigazgatási szolgálatot Vilháy Imre százados, gazdasági tiszt látja el, aki a harctérről betegsége gyógyítására a kórházba került.

A Balatonfüredi fiók gazdasági tisztje, Siekierzynski főhadnagynak a központban levő II. osztályhoz való távozásával, Szenes Gyula, harctérről megjött hadnagy lett.

Az orvosi szolgálatot a törzsszótályon az osztályvezető, Dr. Altstoch Ármán főorvos végzi. Mellette hosszabb-rövidebb ideig, beosztásuk alatt a következő orvosok működtek: Dr. Klag Alajos, Dr. Robitzky Samu és Dr. Neumann Ignác. Különböző jó időn át a harctérről sebesülten, illetve betegen megjött orvosnövendékek: Róna Endre, Schmidt Lajos és Somogyi István.

Ugyancsak itt kell megemlítenünk, hogy a kórházparancsnok több hétig tartó betegsége idején a kórházparancsnoki teendőket egy ideig Dr. Mesterházy István ezredorvos, majd Dr. Wallner Emil főorvos végezte.

A második osztály vezetője: Dr. Wallner Emil főorvos. (Előtte egy kis ideig Dr. Erdély Jenő főorvos volt.) Mellette működtek, illetve a második osztály alosztályait vezették egymás felváltásával: Dr. Klein József, Dr. Décsi Imre, Dr. Gyéri Ernő és Dr. Homicsák V. segédorvosok. Az alosztályon működtek: Bogár J. és Dombi Gyula medikusok.

A Balatonfüredi osztály vezetője: Dr. Ájtó Imre ezredorvos. A kórház törzsszótályánál levő patika vezetője a sorok írója és melléje Eszterházy Kálmán okl. gyógyszerész, kár. vegyész van beosztva. A patika vezetőjének saját kérelmére április 16-án történt harctéri kivételnyelése után helyébe Dr. Windisch Richard vegyész került.

A készletraktár, amely szintén a törzsszótályon van, a gazdasági tiszt felügyelete mellett két raktárnak vezeti.

A konyhák felügyeletét a beosztott tisztok és 3 altiszt végzi. A törzsszótályon a konyha személyzete 1 szakácsnő és 1 konyhaleány, 3 katonaszakács és 2 beosztott katona. A II. (szemináriumi) osztályon, valamint Balatonfüreden és Hajmáskérén (lásd alább) a konyhai ellátás trettörzszerű (szertörzsű) vállalkozó végzi.

Az osztályorvos jelentéseit reggel 7 órakor írja, 8-kor harang jelzi az orvoslátogatás kezdetét (ügyszintén d. u. 4 órakor). A vörös-keresztes nővérek (lásd alább) fél nyolckor mérik a betegek hőmérsékletét, hogy az orvosi látogatáskor annak állásáról jelentést tessenek. Az orvosi látogatásnál, amelyen az osztályorvos, orvoshelyettes, szolgálatvezető őrmester, két apparátkezelő katona, a rendelési írások és szobánként a szolgálatra beosztott «nővér» vesz részt, meghallgatják a beteg kívánságát, kiválasztják a kötérszereket soros betegeket, megadják az orvosságokat (az apparátusról a tömeggyógyszereket: porokat, cseppeket stb., az egyéniekét külön rendelve kinek-kinek.) Ugyanekkor határozzák meg a betegek étrendjét is. Délután ugyancsak meghallgattnak a betegek kívánságai, és ellenőrzik, vajon teljesítették-e a különböző rendelések.

Az étrendben négyféle diéta van. Az első: reggelre 4 dl. tej, délelőtt húsleves, 100 gramm metélt zsemlyével, este húsleves zsemlyével; a második: kávé zsemlyével, 10 órakor tej, délelőtt húsleves, 1¹/₂ kiló borjú, marha, vagy sertéssült főzelékkel és zsemlye, este 100 gramm sült hús és zsemlye; a harmadik:

rántott leves reggelire, délben húsleves, főzelék marhahússal és negyedkiló fehér kenyér, este rántott leves negyedkiló fehér kenyérrel. A negyedik: mint a harmadik, de vacsorára még sült, vagy tészta jár. Az orvos rendeletére tej, tejesétel, tea, csokoládé, tojás, borleves, sonka, szárnyas stb., bor, sör, stb. stb. jár a betegeknek. Az ebéd fél 12-kor, a vacsora fél 6-kor van. Az egyes szobákba beosztott katoná-ápolók a konyhában kapják ki felügyelet mellett a betegek adagait, az étkezésnél vörös-keresztes nővérek segédkeznek a sebesülteknek. Az ételeket úgy az orvos, mint a tisztiek tartoznak minden alkalommal megízlelni, s észrevételeikről jegyzőkönyvet felvenni. Sablónmenüt, amelytől csak az orvos rendeletére lehet eltérni, a gazdasági bizottság állapítja meg, egy-egy hónapra előre.

Az orvosi látogatás után kezdődik a sebek átkötése és az operálás. Mindkettőhöz minden beteget a műtőbe visznek. Az orvosok mellé 3 vörös-keresztes nővér van beosztva és a megfelelő szolgálatot végzők. A sebeket megszabadítják a régi kötéstől, az orvos megnézi, s ha csak átkötésről vagy kimosásról van szó, az azon szobába beosztott nővér végzi (persze az orvos felügyelete alatt), amelyben a beteg fekszik, s aki minden betegnek fel- és levételére (hordágyon az ápolók) felügyel. Kisebb-nagyobb műtéteknél az orvosoknak a törzskórházban az a 3 nővér segédkezik, akik az operáló-terembe beosztottak; a szemintériumi osztállyal kettő. Arra, hogy milyen elfoglaltságot ad az 500 személyt felvenni képes kórház, megjegyezzük, hogy béke idején, a 450 felvevő-képességű állandó kórház már nagy helyőrségi kórház-számba megy és ott a betegeket legalább 15 orvos kezeli, 3-4 patikustiszt és több egyéves önkéntes látja el.

A látogatási idő d. u. 1 és 3 óra között van. Hozzá tartozóik a felvételi irodában kapnak felvilágosítást, valamint ide adandó be minden, a betegeknek szóló ajándék is. S nem haladhatunk el szó nélkül, hogy a sok kegyes adomány napról-napra érkezik a betegek számára. Ezekről a pontos kimutatást a helyi lapok illetékes helyről szerzett információ alapján «Hírek a katonakórházról» címen minden héten közölték.

A sebesültek mellé a katonáápolókön kívül a helybeli Vörös-Kereszt-Egyesület által kitűnően kiképzett nővérek vannak beosztva. Szigorú lelkiismeretességgel végzik feladatukat, hivatásuk magaslátán állván. Ason nővérek, akik a betegápoláshoz vannak beosztva, 24 órás turnusokban váltják le egymást és pedig délután 1-től este 7-ig, fél 8-ig és reggel fél 8-tól d. u. 1-ig végezve szolgálatot. A műtőbe beosztottak reggel 8-tól a műtőt végéig, fél 1-1-ig és d. u. fölvaltva végeznek szolgálatot 4-től fél 8-ig. Ha kötés van, délután is mind a három.

A műtőben Benzel Mariska, Berger Margit és Molterer Celesztia, a betegszobákban: örv. Bátorfi Lászlóné, Bodfy Gyuláné, Böhm Mariska, örv. Czeczy Nándorné, Czapp Kálmánné, Csomász Károly, Fix Margit, Kálmán Istváné, Kertész Béláné, örv. Molnár Kálmánné, Nagy Jánosné, Papp-Kovács Ferencné, Rippléry Ilonka, Schandl Ilona, Szemeréy Irén, Jilax Ella és Weber Erika vannak beosztva a törzskórházba.

Az Angel kisasszonyoknál: Bezereidy Ivónné, Czapp Mária, Gyurkovics Józsefné, Kálmán Manóné és Rencsényi Imán.

A szemintériumban: Nagy Hedvig és Sebestyén Irén, a műtőben: Benzel Juci, Boudry Irma, örv. Friedreich Endritné, Jancsik Mady, Lili Mariska, Rosenberg Piroška, Sebestyén Erzsé, Sallé Rozsi, Szabó Antóné és Uj Karolyné a betegszobákban.

Az Igazság-nővérek maguk látják el a betegápolást, s így ott a vöröskeresztesek nincsenek beosztva.

1915. április 1-ig 587 sebesültet és beteget vett fel a kórház. Marczitól 8 tönkös szállomány érkezett, az első szeptember 7-án. Megemlítendő még, hogy a kórházban nemzeti napig 39 orosz

rántott leves reggelire, délben húsleves, főzelék marhahússal és negyedkiló fehér kenyér, este rántott leves negyedkiló fehér kenyérral. A negyedik: mint a harmadik, de vacsorára még sült, vagy tészta jár. Az orvos rendeletére tej, tejesétel, tea, csokoládé, tojás, borleves, sonka, szárnyas stb., bor, sör, stb. stb. jár a betegeknek. Az ebéd fél 12-kor, a vacsora fél 6-kor van. Az egyes szobákba beosztott katona-ápolók a konyhában kapják ki felügyelet mellett a betegek adagait, az étkezésnél vörös-keresztes nővérek segédkeznek a sebesülteknek. Az ételeket úgy az orvos, mint a tisztiek tartoznak minden alkalommal megízlelni, s észrevételeikről jegyzőkönyvet felvenni. Sablónmenüt, amelytől csak az orvos rendeletére lehet eltérni, a gazdasági bizottság állapítja meg, egy-egy hónapra előre.

Az orvosi látogatás után kezdődik a sebek átkötése és az operálás. Mindkettőhöz minden beteget a műtőbe visznek. Az orvosok mellé 3 vörös-keresztes nővér van beosztva és a megfelelő szolgazemélyzet. A sebeket megszabadítják a régi kötéstől, az orvos megnézi, s ha csak átkötésről vagy kimosásról van szó, az azon szobába beosztott nővér végzi (persze az orvos felügyelete alatt), amelyben a beteg fekszik, s aki minden betegének fel- és levételére (hordágyon az ápolók) felügyel. Kisebb-nagyobb műtéteknél az orvosoknak a törzskórházban az a 3 nővér segédkezik, akik az operáló-terembe beosztottak; a szeminárium osztálynál kettő. Arra, hogy milyen elfoglaltságot ad az 500 személyt felvenni képes kórház, megjegyezzük, hogy béke idején, a 450 felvevő-képességű állandó kórház már nagy helyőrségi kórház-számba megy és ott a betegeket legalább 15 orvos kezeli, 3-4 patikustiszt és több egyéves önkéntes látja el.

A látogatási idő d. u. 1 és 3 óra között van. Hozzá tartozóik a felvételi irodában kapnak felvilágosítást, valamint ide adandó be minden, a betegeknek szóló ajándék is. S nem haladhatunk el szó nélkül, hogy a sok kegyes adomány napról-napra érkezik a betegek számára. Ezekről a pontos kimutatást a helyi lapok illetékes helyről szerzett információ alapján «Hírek a katonakórházból» címen minden héten közölték.

A sebesültek mellé a katonaápolókön kívül a helybeli Vörös-Kereszt-Egyesület által kitűnően kiképzett nővérek vannak beosztva. Szigorú lelkiismeretességgel végzik feladatukat, hivatásuk magaslatán állván. Azon nővérek, akik a betegápoláshoz vannak beosztva, 24 órás turnusokban váltják le egymást és pedig délután 1-től este 7, fél 8-ig és reggel fél 8-tól d. u. 1-ig végezvén szolgálatot. A műtőbe beosztottak reggel 8-tól a műtét végeztéig, fél 1-1-ig és d. u. fölváltva végeznek szolgálatot 4-től fél 8-ig. Ha kötés van, délután is mind a három.

A műtőben *Beitel Mariska*, *Berger Margit* és *Mollerer Celesztia*, a betegszobákban: özv. *Bátori Lászlóné*, *Bedy Gyuláné*, *Böhm Mariska*, özv. *Czeczey Nándorné*, *Csapó Kálmánné*, *Csomasz Kató*, *Fix Margit*, *Kálmán Istvánné*, *Kertész Béláné*, özv. *Molnár Kálmánné*, *Nagy Jánosné*, *Papp-Kovács Ferencné*, *Répássy Ilonka*, *Schandl Ilona*, *Szemerey Irén*, *Villax Ella* és *Weeber Erika* vannak beosztva a törzskórházba.

Az Angol kisasszonyoknál: *Bezerédy Ivánné*, *Csapó Mária*, *Gyurkovics Józsefné*, *Kálmán Manóné* és *Reviczky Irmin*.

A szemináriumban: *Nagy Hedvig* és *Sebestyén Irén*, a műtőben: *Beitel Juci*, *Bossányi Irma*, özv. *Friedreich Endréné*, *Juraszek Mady*, *Libis Mariska*, *Rosenberg Piroksa*, *Sebestyén Erzsébet*, *Süle Rózsi*, *Szabó Antalné* és *Ujj Károlyné* a betegszobákban.

Az Irgalmas-nővérek maguk látják el a betegápolást, s így ott a vöröskeresztesek nincsenek beosztva.

1915. április 15-ig 3837 sebesültet és beteget vett fel a kórház. Harctérről 8 tömeges szállítmány érkezett; az első szeptember 2-án. Megemlítendő még, hogy a kórházban nevezett napig 39 orosz

sebesült és 2 szerb komitácsi is ápolás alá került, akik teljesen azonos bánásban részesültek, mint a mi hős katonáink.

Haláleset 31 (0.8%) volt, amely bármily statisztika szerint rendkívül kedvező, legfőképpen, ha figyelembe vesszük, hogy a súlyos sebesültek mellett 2 kolera és 5 kiütéses hagymáz és másfélszázat meghaladó hasi-hagymáz eset volt, egy csomó vérhas stb. betegség mellett. Amellett, hogy a gondos gyógykezelés állapítható meg ebből, tanúbizonyság ez egyben arra is, hogy minden behurcolt járványos baj elterjedése igen hathatósan megakadályoztatott.

A kórházi betegszolgálatra képet alkothatunk magunknak abból, hogy naponta átlag 80—100 kötés adandó, amely közül sok olyan nehéz sebesültnél alkalmazandó, hogy negyed órát vesz igénybe. Eddig a törzskórháznál amputáció, golyóeltávolítás és egyéb nagyobb operáció 183 volt. E között 70 esetben lövedék eltávolítás, komplikált éralakítás 3, szemeltávolítás 2, agylékelés 2, azután ismételt mellkascsapolás, bordakimetszés, mellüreg gennyesedésnél stb. stb. Javarást olyan műtétek, melyeket béke idején képzett műtőorvos végez csupán. De a háború következtében ezek is túlon-túl dologgal. Ha arra kerül tehát a sor, hogy egy emberélet megmentése érdekében azelőtt talán csak teóriában ismert műtétet végezzen a kórházi orvos: nekivág. És minden mellékgondolat elmellőzésével, tárgyilagosan, és az igazságnak megfelelően meg kell említeni, hogy a műtétek mindenkor a legkiválóbban sikerültek. Úgy a kórházparancsnoknak, mint a törzsosztály vezető-orvosának fényes eredményei vannak e téren. Nemkülönbön főképp a Szemináriumi fertőző-osztály vezetőjének és mellette a balatonfüredi osztály vezetőjének fertőző-betegségek gyógyítása terén oly eredményei vannak, hogy azok az eddigieket túlhaladják.

Ezekről az eredményekről és a kórháznál előfordult érdekes esetekről bemutató-szakelőadásokat tartottak időnkint a katonakórház orvosai, a helyi és környékbeli polgári és katonai orvosok részére. Ezek az előadások mindenkor kellő méltánylásban részesültek. Ime így fest a háborúnak az a kultur-intézménye, amely nem ismer ellenfélt, csak embert. S ha idők múltán napvilágot lát a mai nagy idők történelme, lehetetlen, hogy a hadtörténelmi adatok mellett hely ne kerüljön abban, ezen intézményeknek is.

A kórházparancsnokság, tiszti és orvosi kar a lelkes vöröskeresztes ápolónókkal és ápolókkal karöltve minden lehetőt megtett és megtesz, hogy a vitéz katonák felépülve hasznos polgárai lehessenek a Hazának és munkás tagjai a békés társadalomnak.

A Karácsonynak, a szeretet, a megértés, a békés egyetértés szent ünnepének közeledtével nem mulasztotta el a kórház tisztikara az ápolónókkal, a város és környékbeli társadalom bevonásával, minden sebesült megajándékozásával egybekötött magasztos karácsonyi ünnepély rendezését. Tette, hogy hadd ragyogjon be a háború zajába a karácsonyi békeszeretet egy sugárkája, amely egy pillanatra talán feledtetí az azt a sok bűt, bánatot, szenvedést, amit ez az ádáz háború az emberiségre mért. A felkészülést fényes siker követte. Gazdag ajándéktárgyakon kívül 1815 korona gyűlt egybe jólelkű adakozóktól, amelyből részben hasznos ajándéktárgyakat vett az ünnepség és megajándékozás rendezésével megbízott bizottság, részben készpénzt juttatott súlyos, keresetképtességükben megnéhezített családtagjainak.

Ugyancsak a sebesültek és hozzátartozóik támogatására több helyről érkeztek időközben is nagyobb adományok, amelyeknek mindegyikéről éppúgy, mint a kórház körül történt minden feljegyzésre méltó mozgalomról, a helyi lapok adtak hírt.

A kórházparancsnokság egy, a kórház kitűnő beszerzése alapján felsőbb helyről nyert megbízás értelmében Hajmáskéren is állított fel egy 100 beteg befogadására képes kórházat. Ehhez gazdasági tisztnek Kármel S. főhadnagy, orvosoknak pedig dr. Gajevsky István és dr. Lauterstein J. főorvosok

vezényeltettek. Ugyancsak megemlítendő, hogy épp e sorok írásakor folynak a tárgyalások aziránt, hogy a katonakórház Veszprémben a vasut melletti fenyvesben járványkórházat épített. És mivel nemcsak átmeneti érdekeket tart szem előtt ennek parancsnoksága, olyan irányban kívánja a kérdést megoldani, hogy később e kórház a város kórházát képezze.

Sok-sok elmondani való volna még a katonakórház felállításának, szervezetének és működésének történetével kapcsolatban. Apróságok a vöröskeresztes nők ügybuzgalmáról, lankadatlan szorgalmáról, kitartásáról, ügyességéről. Jellemző esetek arról, hogy milyen nagy gyakorlati készséget vált ki a kényszerhelyzet, amit kitűnő orvosainknál tapasztalhattunk sok-sok esetben, amelyeknek mindegyikében egy emberéletnek megmentőjévé lett minden habozás felvetése által. Az a fényes megnyilatkozása a ragaszkodásnak, a megértő megbecsülésnek, annak, hogy kiki képességéhez mérten igyekezett kivenni részét a nagy idők nehézségeiből, amiből jóleső derű, a szenvedés és fájdalom enyhe jutott részül vitéz sebesülteinknek. A nagyközönség részvéte s gazdag ajándékozási kedve, a szerény ajándékot piros baboskeszkenőben hozó szegény öregasszonytól, a kis iskolásokon át, akik Mikulás-napi ajándékukat és húsvéti pirostojásaikat a sebesülteknek küldik el, végig a társadalom minden rétegén... És ki győzné mindezt tollhegyre venni!

Bent él mindez a nagy idők nagy történéseiben, amelyek mellett ezek az apró dolgok nem törpülnek el, nem tűnnek el. Sőt! Ezek súlyban, jelentőségben, fényben, ragyogásban, dicsőségben emelik, növelik. Plasztikussá teszik az egészet és hirdetik ország-világ előtt a magyar nemzetnek nagyságát, dicsőségét és örök időkre szóló életképességét.

A veszprémi katonakórház is szolgálta ezt a célt csendes, zajtalan, eredményes munkával a nagy világfelfordulás idején...

Koritsánszky Ottó.

A világháború borzalmait enyhíteni legszentebb kötelességünk.

Városunk társadalma felekezett, faj és állásra való tekintet nélkül kivette a részét a kötelesség teljesítéséből.

Hatóságaink, orvosi karunk a helyzet magaslatán áll.

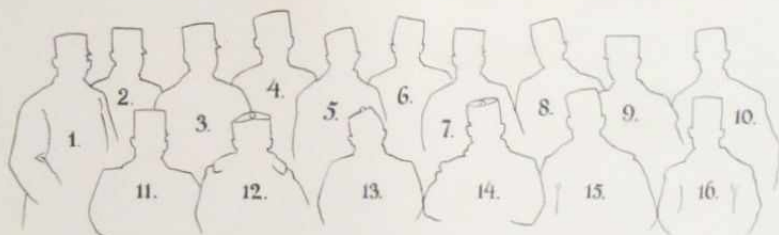
Az önkéntes ápolónői kar áldozatkészsége, munkája és lelkesedése felülmúlt minden fogalmat és bámulatra keltett mindenkit, akinek érző szíve és lelke van.

Egy porszemnyivel kívántam én is hozzájárulni a nagy munkához s úgy az országos hadi múzeum, mint a veszprémvármegyei múzeum részére a veszprémi katonai kórház működésében csupán emberszeretetükből folyólag önzetlenül résztvevőket az utókor részére követendő példaként, megörökíttetni.

Veszprém, 1915. V. 3.

Dr. Övári Ferenc
ors. kápt.
Veszprém város díszpolgára.

22734

1. Győri Ernő segédorvos. 2. Gajeczky László főorvos. 3. Siekierzyński László főhadnagy. 4. Róna Endre, orvospövedék. 5. Koritsánszky Ottó gyógyszerész főhadnagy. 6. Schwartz Rezső hadnagy. 7. Szentes Gyula hadnagy. 8. Till Rezső hadnagy. 9. Dr. Homitskó Vilmos segédorvos. 10. Lauterstein László főorvos. 11. Dr. Wallner Emil főorvos. 12. Karmel Samuel százados. 13. Vitézy Imre százados, gazdasági tiszt. 14. Dr. Ajtós Imre ezredorvos. 15. Dr. Altstock Árpád főorvos.

16. Dr. Zuber György cs. és kir. ezredorvos,
a cs. és kir. hadikórház vezetője.

Revitzky Irminz.

Сяро Халмадо.

Papp Hovás Ferencz.

Bezerédy Ivánne.

Böhm Mariška.

özv. Bátor Lászlóné.

Weeber Erika.

Schandl Ilona.

Csomasz Káro.

Villax Ella.

Nagy Jánosné.

Fáy Margita.

Csapó Mária.

Kálmán Manóké.

Új Karolyne.

Molterer Celzha

Bédy Gyuláné.

Kertész Beláné.

Kálmán Istváné

őrnő Molnár Kálmánné

Berger Margitt.

Beiwel Mariška és Juci.

Szemerey nővérek.

án. Czecey Nándoré

Repassy Ilonka.

Libig Marička.

özv. Friedreich Endréné.

Nagy Hedvig.

Jurászék Mady.

Szabó Antalné.

Rosenberg Dorothea.

Sebestyén Erzsébet.

Sebestyén Irén.

Bozsányi Irma.

Zaniczka Vanda.

Süle Rıza.

Nagy Angyalka.

